V

2

9

Iz Rožne Dolince.

Divji lovci.

Črni Kos.

Vsebina

Divji lovci

lovci.

528/180

31/3 1920/1

Prepisano. HB

Divji lovci.

Selani, selani
So resen prebrit
Ti peč znajo pod rökelcami
Pukšico skrit.

Naši pradedje so živeli v krasotni naravi. Neskončni pragozdi so pokrivali gorovje, doline in močvirje. Drevji so postali velikani – božje roke mili dar – dragoceni biseri nepokvarjene bujne narave. Nedopisljiva je bila krasota macesnov, ko sem jih zrl ~~in~~ občudeval in zljubil – še jas. Črez dva metra so imeli premere, zrastli so bli kot sveča – v nebo kipeči so stali – ko božji junaki – nepremakljivi – jekleni plemenitaži v neskončnem vrtu božje vsemogočnosti. Brez vsega madeža iz tal do nedogledna vrha so zrli v sinje nebo. Nedotikljivi dom so nudili pticam – in ako je pripihal vihar so pa poplesali z njim – da je bilo strah in veselje obenem, kako sem se bal da bi ne padel – in kako sem se posmejal ako je zopet zravnal se navzgor! Ne čudim se ako so posvetili – te božje svetinje – naši pradedi njih boginom – in obljudili jih z žalk žen – škratov in drugih duhov prezale narave.

Bridke solzice sem brisal iz očes in srca, ko so mi naznanili, do je železno zobata koza" požrla – te neprecenljivi ~~dar~~ biser božji krasote.

In prej-:
Po tisočletni- starosti podjal jih je vihar v naročje sosedov- ali na mehko postljano zemljico- kjer so počivali- trohneli mnogo let preden je zrastel na njih gomilih novi ~~mla~~di rod drugih čvrstih velikanov.-

In v pragozdih so životarile različne stvarce božje previdnosti:
Velikanski- turji in zubri- divji govedi dvoje vrste- so se pasli po ravninah, močvirjih in gora; jeleni od konje velikosti so skakali po prosti zemlji- opremljeni so bili z krepki- silovitimi rogovili, da so se obranili zverjadi. Na veji je čakala krvoločna risa zaželjenega plena- volkovi so divjali skoz drevje in goščave- iskali so hrano za vedno nenasitljivi želodec; ako so dobili od starosti slabega rogovilca ali turja- po njem je bilo v kratkem je bil razdrt- požrt do šlednje cape. Kot kralj gora in šuma je korakal mogočni tacar medved po livadi-, po smerečja- nič se ni bal- vsem je bil kos- in zavladal z mogočno šapo- črez vse kar je „lezlo in polzlo" po njenem kraljestvu. Viteško se je mogel tacati z silovitem zubrum ali turjem- in v hudim ljutim dvobojem je zdihnil marsikateri kralj kosmatinec pod parklji in rogovi- divja bika.-

Divje bojevite svinje z ostri blesčeči se čakani so rile po gozdu + po močvirju, hrustale so gorske plodove: žir, korenine, zelce in dobrodošle životnine — vsakater-koli vrsti. —

V tem božjem vrtu so bili udomačeni naši pradedje. Sprva kamneno — poslej železno orožje so imeli — in s tem so si morali vspostaviti — kot prva in edina božja podoba so živalcem — neskončna, strahovito lepa pragozda. In vspostavili so se:

V seveda prehudem ljutem boju so bili kos grozeči divjačini ter krvoločni zverjadi. Napravili so velike, globoke jame + pokrili jih, vjeli v nje požrešna volka — premočna tacarja — ljuto divjo svinjo. i.t.d. — streljali so jih z lokom — premagali jih v viteškom dvoboju. Seveda izvrstne velike rogove, glave in čakane so hranili ob hiši kot znamenje slavne zmage + — nosili medvedje kožuhe — ali vsakteri je imel na svoji lastni koži v globokih ranah — in brazdah zapisani dohodek ljutega krvavega boja z silnom sovragom pragozda. —

Po malim so pogospodarili med ljudstvom plemenitaši, vzeli so za se prapravico lova — ribjega lova — in drugih pravic, proste ljudi so postali poddaniki — tlačani — gradov samostanov — velike posesti.

Vzlic hudih neusmiljenih kazen ~~so~~ nekteri
čvrsti možjaki - veselje lova niso pozabili niti
vztrpeli - tihotapili so se po šumih - gozdih
in lovili skrivaj divjačino - katero je ljubi
Bog ustvaril za vse. Se veda kaznovali
so take zločince, hudo kaznovali - ali ukrotiti
jih le niso mogli - in do današnjega dne
so divji lovci v sporju z postavo - in zakonu,
ki ščiti pravico lova. Prosti lov bi se=
veda v kratkem do slednji sledi poteptal
kinč naših gora: zale srne, in zelo ljubke
do ubija neškodljive naše hamse - divje
kozle. -

Posebno v goratih krajih so divji lovci
doma: na Tirolskem, Bavarskem,
Solnogradskem, Štajerskem in v Selah!
Da, da v Selah so doma v Selah - in od
teh naših lastnih divjih lovcev vam
moram vendar še nekaj povedati ali -
vam mojo koroško domovino - in
rožno dolino hočem le malce pokazati.
Brojani, tudi Plajparžani, Horjanci in drugi
prebivalci naše dolince se manj marajo za
lov in divjačino - ako ravno tudi tukaj
skrite puške prepovedano pokajo, zajnki ~~tiho~~
(kvanjči) tiho čakajo in skopci zijajo. A v Selah
je strastni lov doma. -

Z hamsportam" za ušesom skoči menda pravcati selan na lepi svetli svet zajučka in vpraša kje je moja pukša? tedajo vsaj babica Lenka ki love mlade dete selane tam po vodi.– In res, vsaki selan je strasten lovec bil, je še in bo dokler bo stala Košuta, Baba, Grlovc, Zetiče, Javornik in Macen.–

Selani – posebno stari selani so bili zelo krotki ponižni, prijazni, uljudni ljudje – vsem poštene dušice, ali lovci, spretni divji lovci. Veliko selanov je že „ričat jedlo" zavolji te fermantašne jaje – in če so srečni zlezli iz Rajfnice" – je bila vendar njih prva glavna skrb – kje je njih „štuc" – in ako ni preveč zaril v votlem javorju – in kakšna je „topla rea (dvocevka) tam v vopi, zakopana v sukopteljo? In šel je spet gledat kaj „hamsi" pod belem plazu spočnejo – in ali tisti zviti prnjak pod Zelenem rebrcu še živi in hodi na deteljišče? Lep„ hamsport razveseli selanom srce, in z velikom ponosom ga pritrdi v nedeljo za zelen klobuček. Lovska pukša more biti pred vsem kratka in streljati more dobro, da ne dela po napačnem hrup. Zelo spreten, strasten lovec je bil stari rajnki Hajnž, veliko kaš je spihal in veliko divjačine vstrelil. Še medvede je lovil in ko je bil že 82. letni starček, je še zlezel z pukšo v les.

Neštevilne so dogodke – katere so doživeli – izpeljali in izmislili pevski divji lovci – ali eno od teh vam vendar smem poveti: večina dotičnih počiva † v tihi zemljici – in drugi, ki so še živi se še dan danes smeje spomnijo veselja polna dogodka.

Več kot 30 let je minulo ko so se Podljubeljski gospodje z pravilnimi lovci spravjali v Zelenico na lov – ker v Brodeh je bilo žegnanje (semenj) toraj velika krajna slavna veselica. Pozvedeli so pa to tudi Selani, kakšen lovni načrt imajo v Podljubelju: Dogovorili so se nekteri: dobro, ti krenejo v Zelenico, mi gremo v Grlovec. Grlovec je znana gamsova domovina – tam je zmeraj največ te divjačine.

Tistega časa je bil nadglavni lovec stari Banč. Blaga duša – stara lovska roba – dobrega srca, brez madeža in greha. Imel je Banč veliko sivo-belo brado in pod brado nekaj 6 ali 8 – „knedeljčkov“, vsakemu knedeljčku pa drugi „pos“ – on je rekel „fos“. Zelo rad je pomagal peti in „fosal“ je da se je vse treslo. Ako so pevci vzdignili kako navadno Korošico, takoj je Banč pristopil – nategnil meh in spustil svoje fosarske registre, da je bučalo in gromelo kakor orgle v cerkli.

V soboto zvečer so se že odpravili lovci s Podljubelja. Imeli so močne gorjače – pukše – in zahrbtnike. V zahrbtnika je bilo seveda kruha, mesa, špeha, sira in vsaki je imel tudi nekaj blagoslovljene vodice – blagoslovljene od Dautsch Petra. Prišli so do Ridovca, kjer so po že stari navadi prenočevali. Pomnili lovske dogodke – in druge zanimljivke – stari Banč je mogel že ostokrat povedati – kako je blo tistkrat ko so v Hudi Jami štiri ponjakle ustrelili – bilo jih je samo šest lovcev. – Zaspali, vstali šli na lov 3 – do 4 ure daleč v strmu pečine na svoje
4 štante. Ob desetih so počeli gonjači, ob 2 je bila „jaga“ dognana. Dobili so po navadnem
prav nič: 5 hamsov je bilo v Zelenici, tri so ušli – eden ni bil zadel – in enega pa je znani Primož prav gladko zamudil, klobasico je rezal, hams je priskočil, ogledal si Primoža in odskočil. Primož je na vse hudiče zaklel zagrabil risanko – in obrisan je bil ta pot – dobro obrisan. Zbrali so se pri stanu in šli do Dautsch Petra.

„Šelami“ so se zbrali v „Francovi seči“ – tiho zasedli nektere gotove točke, dva sta šla „zalezovat“. Posrečilo se je – zalezovalec je ogledal – hamsa počil – zadel, zadet je v krene nazaj pride do drugega ki je bil pripravljen in ranjenega celo podjal. – Bil je lep „hams“ vzeli so ga in zanesli skrive do Dautsch Petra – ker Šelami so zmeraj prišli kadi- na semenj ~~K~~ v „Bradi“.

Lovci so imeli svojo mizo in Selani tudi svojo. Začeli so se kratkočasiti- peli so, ~~in~~ plesali in sukali ter zabavljali svoje deklice.

Pozno je bilo.- Bánče je ravno „fosal" pri Selanih:

Te mlinar- te mlinar, te mlinar pod Kvancam- pa mele- pa mele- pa mele horjancam.... in bil zelo v zamimgli. vem posla Ker ta pesem potrebuje svoje „tri cente fosa," Ktera pa nobeden tako izvrstno zagrometi ni zamogel Kot naš Banča.- Končali so to veselo bučeco pesem. Banče so bli zelo „židene volje" in nekako že šibkih nogic." Začeli so se Seljani spravljati domov. Uljudni stari Žerjav povabi Bančeta na voz. Kdor je bil tega bolj vesel Kot naš verli fasist! Ki je že blizo 60 letni star lovec plazil Danes se po zelenici in bi imel še dobro urico šibkih nogic ili na dom! Veselo še en „firtel" ga Banča pokliče in se so zapeli. Selani so pripravili Kolesel, vpregli brza Konja, dobro zvezana hamsa so spravili v vreča- podjelogana sedež (zic)- čez nja pa debelo mehko Koco- sedež za Bančeta. Zvedli so za te „(zic)" vsi Selani, Brojani- Sevke in Brojanke.-

Spili so Selani, plačali dobro kaplico
in posedeli na vozove. Banču so pomagali
v kolesel na sedež: nekako težko se mož
usede na sedež in vzklikne:
Oh beštja! Kako mekko da sedim! toje
pa že ziè! dabi ga bil še cesar vesel!!
Seveda da so se vsi prisotni glasno
počeli smejati — nektere. Sevke so se
kar vile samega smeha. — —
Žrjav pokliče še dva „stoječa fištelna"
in selani so vzdignili tisto sevsko
pesem:

Mi smo mi, mi smo mi
mi smo v Selah doma. —
vsaka Mici, vsako Mojci
nas dobro pozna. —
ano puškŏ, ano ljubico moreš imet
al hočeš v Selah prav ušno živet,
mi smo mi. mi smo mi.
mi smo v Selah doma
Vsaka Mici, vsaka Mojci
nas dobro pozna! —

Banča so bili v tretjih nebesah
in so posabi kar je duša žela.

Pri drugim:

Mi smo mi, mi smo mi
Mi smo v Selah doma
Vsaki forštnar-vsaki jagar
nas dobro pozna:
Kadar pukšica pokni – pa „kams se vali –
To nas Selane najbolj veseli !!
Mi smo mi, mi smo mi
Mi smo v Selah doma
Vsaki forštnar, vsaki jagar
Nas dobro pozna!"

so nekteri že bolj vriskali – juckali" Klobuke vihteli – godci so spremljavaje zagodili in deklice se preveselega smeha pokale:–

z prevesllim „Živijo" klici so Selani zdirjali..–

Srečno so dospeli v Podljubelj, pred hišo so gospoda Bančeta odstavili in poma=gali mu z voza.– Presrčno se je zahvalil za vožnjo in posebno še za mehek sedež.–

Selani so dospeli domov – po vseh treh kotih razdjane selske občine je šla novica ~~st~~ od mehka sedeža.–

Tri tedne potem je bila veselica pri Trklu.
Trkel je zelo znana gostilna v Selah, bilo
je veliko ljudstva. Radi so prepevali
njih že zelo pozabljene pesmi in plesali.
Ali Selani – ludi Korošci ne znajo plesat
ampak le „rajat“ – ali rajovci so
pa že spretni – to pa se veda hvalijo
jih – deklice.
Tistega časa se je včasi še pojavil
kak „štajriš“ – ples katerega so
naši stari tako izvrstno radi in
dobro plesali.
Ali je prišel kaki stari mož – židane
volje „na zolo“ (izbor za ples) – in zajel
kako krasotico rajko – je jo zapeljal
tja pred godca – zaučil klobuk na
mizo pred godca, namesto tolarčka,
zajuckal – šel na okrog in zapel kako
Korošico na ples:

Hoci le hodite
vaše štrumente
Mi bomo pa sukali
Naše dekleta. –

Godci so zagodili on je pa juckal
rajal in captal da se je vse treslo
in cinglalo pa mejo veseljali in
kako lepo se je znal vedeti!
In tako se peli – spet porajali.

Lej ga starega Hajnža „kaj ma te šmenc za ušesom“? Brhko zalo Francavo Nančko ma za sebaj – štopi tja pred godce, zajucka, vrže lep velik tolar na mizo in gre okrog ter zapoje:

Na jago sem šov
A na hamsa strilov
Je dro jahar hor sedov
(dro) mov se pelov!

dro – se pravi po koroaškem = wohl da, ja.

No kako lepo veselo je na to zaplesal in Žrjav in veliko drugih za njim. Potem je [illegible] stari Žrjav zajuckal in zapel:

Ta „hamsova“ prata
Po vsah selah je šva
Je dro biva žlo žmahna
hiba povhna smiha.

Oh spet si posajali da je vse cinglalo in treslo se od mega veselja. Potem so pa vsi selani stopili na okrog in zapeli.

„Mir smo, mi smo mi!“ —

Al nimajo naši selani prav ako radi pojo:

Selani, selani
so resen prebrit
Ti peč znajo pod rokleam
puksico skrit. ???

328/180,2

Lovci.

Ker sem vam nekaj od naših „divji lovcev“ izdal lovski patron in dobrodušni Selani mi bojo to pregreško že odpustili – se veda, pokoriti se bom mogel – pošteno pokoriti! Ali kako? No, če še malce grešim in tudi nekaj od našega primo lovca povem!
Ali, ali! tiho, tiho – vsi ludi jermeni tiho! da nas ne sliši! Pa še tako ni varno – tenke dolge ušese ima – tokaj govorimo – malce skoz „mačje oči“ in prav pošteno se vam bom to pot zlagal.

Bilo je ob času, ko so še mesci pri nas občevali in se uljudno človeško vedli po Rožni Dolini in seveda tudi po Svečah in Selah. Bil je pošten prosine ali po latinski rekni „Januar“ imenovan mesec mladine, nošel je irhaste hlače topel kožuh, ter lesičjo kapico. Veselo je šetal po snegu, drčal po ledu, in kratkočasil se z čepami. –
Cepal se je tudi z Listopadko, čvrsto kmečko djevojko – katere posel je bil listje pometaše – in steljo napravljati kmetom in raznim živalcem – ter pokrivalo merzli zemljici. Zaljubil jo je, vzela sta se in lepo hoscet napravila.

Poročeni sta bla od solnca, mesec je bil za moža, Koledar za cavmarja, ~~in~~ zvezde pa tete – hoci so bli seveda angelci iz Svečeh doma. Ko je prešlo dobro leto porodila je soproga prosinca mladega fantička, kateri je kot konjiček poskočil na svet in tako zaklel, da se je sveta peč križala in Vrtača stresla. Krstili so ta fantička slovenski December, zato je še dandanes med prosincem in listopadcem – kot njih sinček uvrščen. Bil je uren deček Križe so imeli ž njim – ker je tako čudno klel. Vse hudiče je zmiraj v ustih imel in še druge zakramente je kar na debelo sjal na desno in na levo. Urša celo trdi da je stara satanka nekega dečka – seveda kozlonoga rogačka k njem v pouk dala da se je izvrstno brati, pisati in kleti učil, to more dandanes vsaki črni zlodej dobro znati! On res se je izvrstno naučil kleti, tako da ga tam doli zdaj za prvega veščenca imajo in zelo čestijo. –

Našega Decembra je veselil lov; Lov na zajčke, srne, divje koze, lesice, kune in pteline. Hiter je bil ko namazena strela in zadel je vsako stvarco pod milim nebom. Postal je toraj spreten, ogleden lovec, častie pijačo, in klel da se je cel pekel križal!!

Prišel je iz Mehike čuden zmaj vešči ljudje, kateri hočejo vse poznati in vsako stvarco krstiti pravijo mu „Pótres".

Ali Tonaca Urša pa bolj ve povesti: Lindiourm je, pod zemljo živi in ako je jezen se strese in tako strese da kar zemlja poka in vse čisto vse se trese. Sam Bog ve, kaj da je Lindiourma tako vjezilo da se je tako stresel da je zemlja pokala – in v Ljubljani so se hiše poderale da je bil joj in gnoj!

Naš lovec December je pa zelo neustrašen mož. Kakor je jelo tresti, zagrabi doplarco in začne kar iz okna streljati da je grmelo, bolj se je treslo bolj je dajal krogle – bolj je škropil švetelj ne:

„Potres je mogel nehati – ali pa je celo poginil! Vsi so bli rešeni strahovite pogube, revni Ljubljančani bi bli mar vsi zasuti, zdrobljeni in pečeni podzidovju, ako bi jih ne bil rešil naš neustrašen hraber December strahovite pogubne nezgode! Mar ti gospodje še ne vedo komu se morejo zahvaliti rešenja.

Mi Plajparžani pa vedo kar se spodobi in hvaležnosti polni so pisali na gospoda Forstmajstra v Humberškem gradu v lepem Plajperškem narečju:

Preljubi visoki gospod!

Prosimo izvrstno, prosimo lepo črez vse
hribe in doline, črez Zingarco in Dravo:
Dajte našemu Decembru dobri ~~Schußheld~~
„Schußheld"! Ker on nas je vse
rešil strašne pogube, in nekaj nas
cel svet je rešil"!
Prišel je „Potres" in tresel da se
je vse zibalo in iz Vrtače so
letele peči kot bob in škrob!
Vsi samo bli v velikem strahu.
Ali nas neustrašen gospod December
je hrabro za pukšo zajel in streljal
streljal dokler te zlodejov Potres
ni odnehal!
Rešeni smo bli, rešen cel svet
strahovite pogube!
Hvaležni mu bomo na vse večne
čase – in prosimo Vas še enkrat
prav ponižno dajte temu rojaku
en dober šusheld.

Ponižno
Vam udani
vsi odrešeni
Plajpažani.

328/18013

Čestiti lovci in njih divji sostrankarji
v prelepih naših planincah imajo
ravno tisto ljubezen do narave, do
divjačine v krvi in v srcu.
Se veda „radi se bojo imeli" – dokler
bo božji vrtec bujne narave oživljen
od naše ljubke divjačine. –
Bog naj jim blagoslovi srca do
naše prelepe domovine – da
bi jim vzrastla prava ljubezen
do naše prelepe narave – do predraga
kinča naših gora – do prezale divjačine:
Da bi ne bli sami „lovci" ampak
v prvi vrsti ljubeznivi varhi
in ščiti naših neprecenljivih
biseri. –
Hudo – neusmiljeno, brezsrčno je oropala,
opustošila okrvalovala vojska naše vodice – naše
planince in gore! Podajmo si
bratovski roke – in okinčamo jih
zopet z božjim – prezalim živali-
ki jih je tako nežno, in dražestljivo
ustvarilo božje oko – in božja
ljubezen!

Bog pomozi – nam in
naši domovini v lepo
zalo živahno bodočnost.